

Valgfrihet og virkelighet

Om normklynger i skriftspråket

Helge Dyvik

Valgfrihet offisielt:

Ethvert valg av bøyningsform kan offisielt kombineres med et hvilket som helst annet:

«Skoa til jenten blei sparket av og kasta ut døren til gata.»

er offisielt korrekt bokmål.

Valg i praksis:

I faktiske tekster henger formvalgene sammen på intrikate måter.

Bokmålstekster kan antagelig ofte inneholde:

kasta – døra

kastet – døra

kastet – døren

utviklinga – hytta

utviklingen – hytta

utviklingen – hytten

men sjelden:

kasta – døren

utviklinga – hytten

Et pilotprosjekt om avisspråk

Medarbeidere:

Helge Dyvik, Universitetet i Bergen

Øystein Reigem, Uni Digital, Bergen

Knut Hofland, Uni Digital, Bergen

Christer Johansson, Universitetet i Bergen

Materiale

Kilder

Bokmål:

*Aftenposten, Bergens Tidende,
Dagbladet, Klassekampen*

Nynorsk:

*Bergens Tidende, Dag og Tid, Hallingdølen,
Klassekampen, Nationen, Sogn Avis*

Materiale

Omfang

Bokmål: 55 000 artikler, 22 mill. ord

Nynorsk: 35 000 artikler, 12 mill. ord

Tidsrom: 2000 – 2009,
de fleste artiklene fra 2008 og 2009.

Bearbeidelse

- *Utvalg* av de tyve mest produktive skribentene i hver avis.
- Inndeling i *tekster*, der én tekst er alt en skribent har skrevet i én avis.
- *Tagging*: Hver ordform merkes automatisk med oppslagsord og bøyningsform.
- For hver tekst, automatisk *registrering* av hver ordform som kunne ha vært bøyet annerledes.
- Statistisk behandling av resultatet med *korrespondanseanalyse*.

Korrespondanseanalyse

Ordformer som har en tendens til å opptre sammen i tekstene,

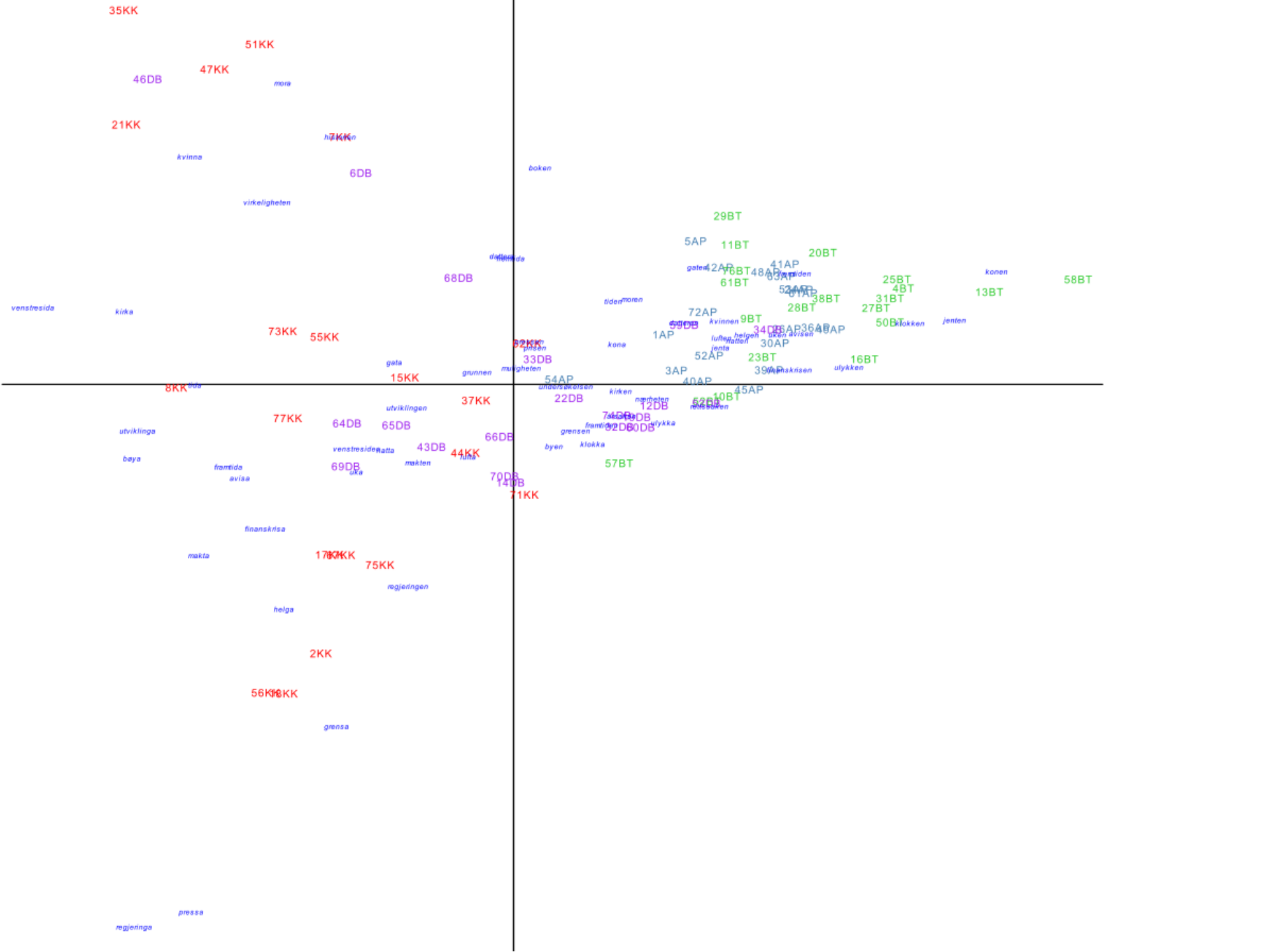
*plasseres nær hverandre
i et mangedimensjonalt rom.*

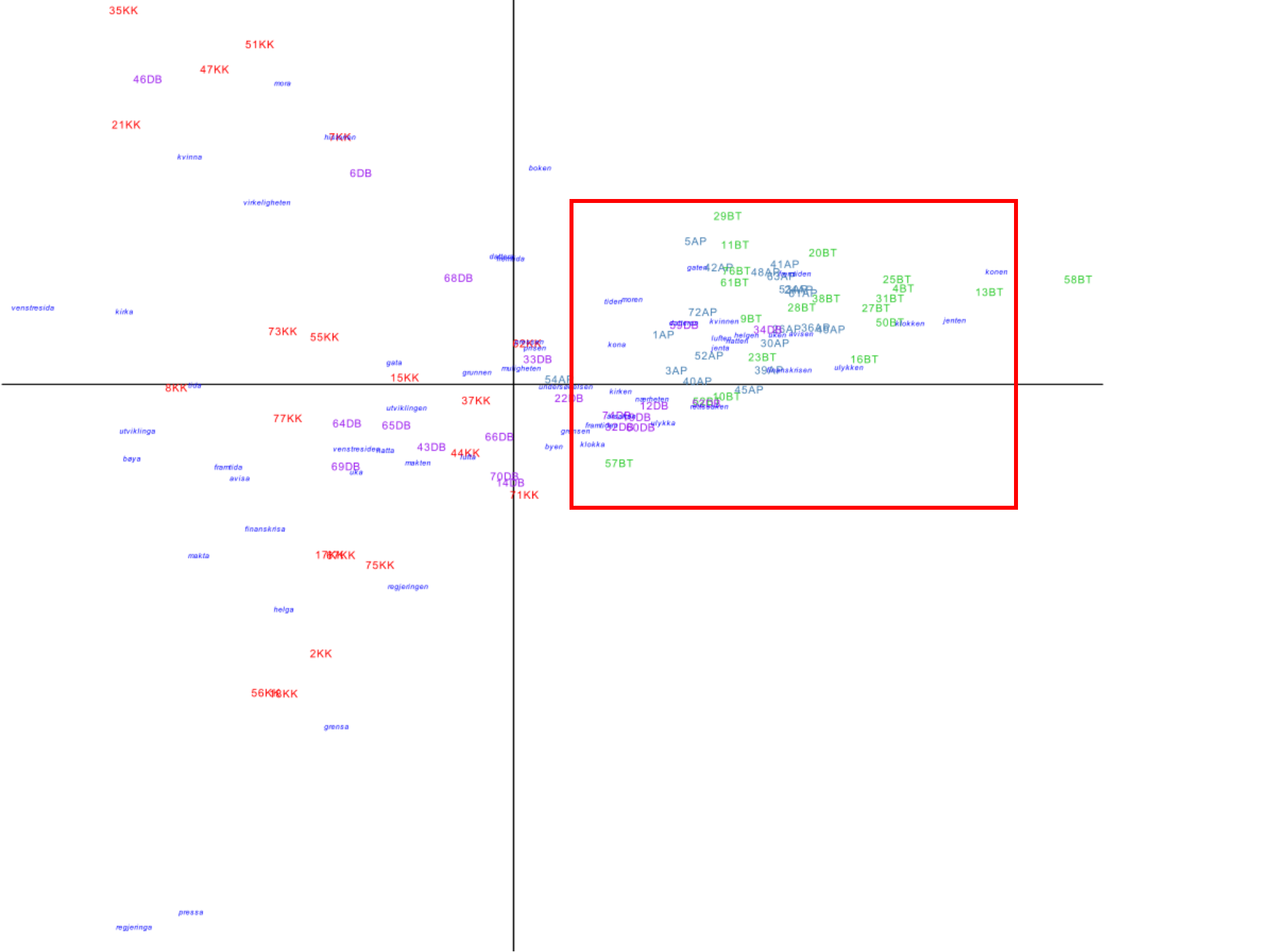
De minst spesielle, mest utbredte formene
havner nær midten.

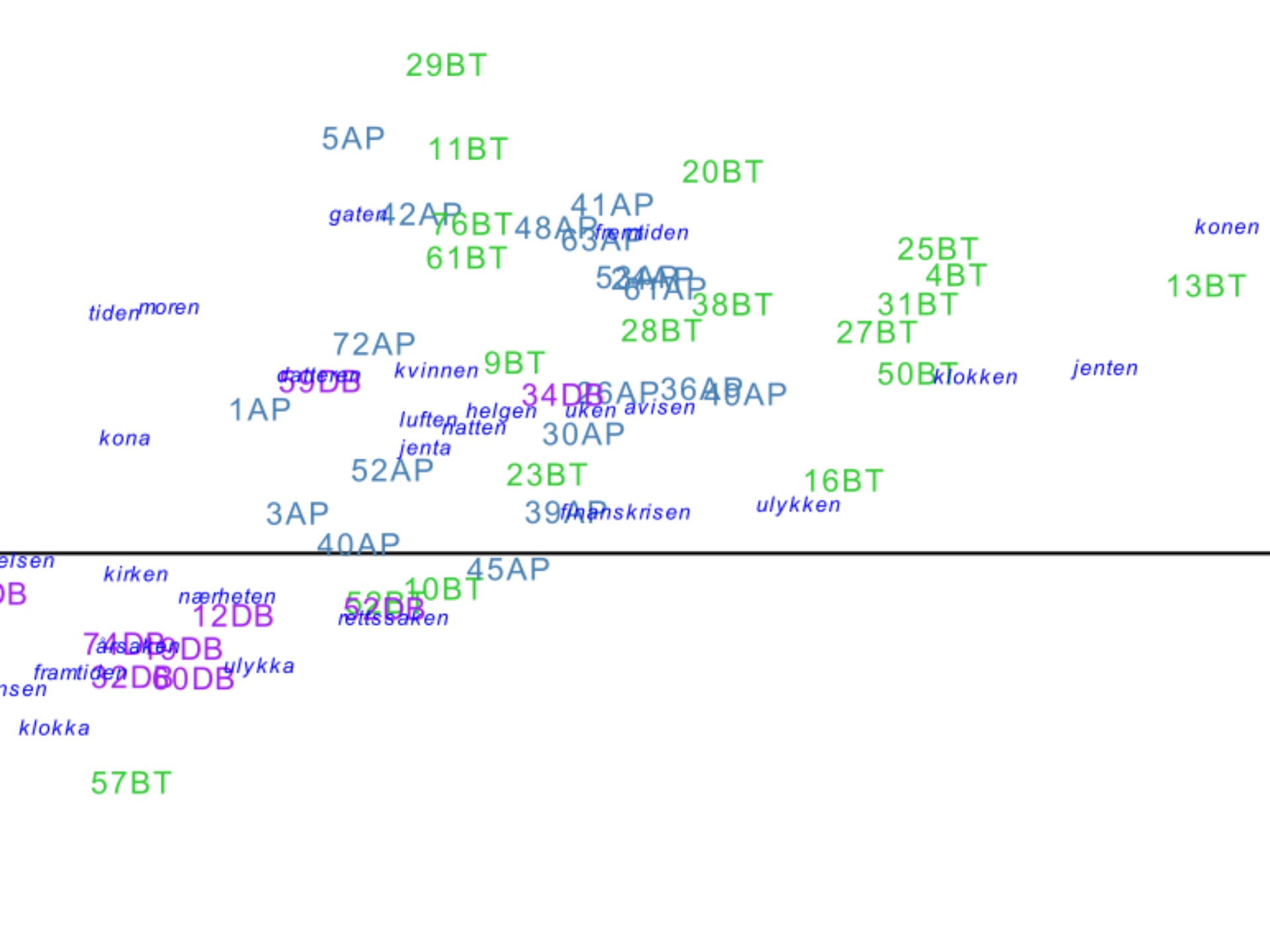

Utsnitt av bokmålets rom:

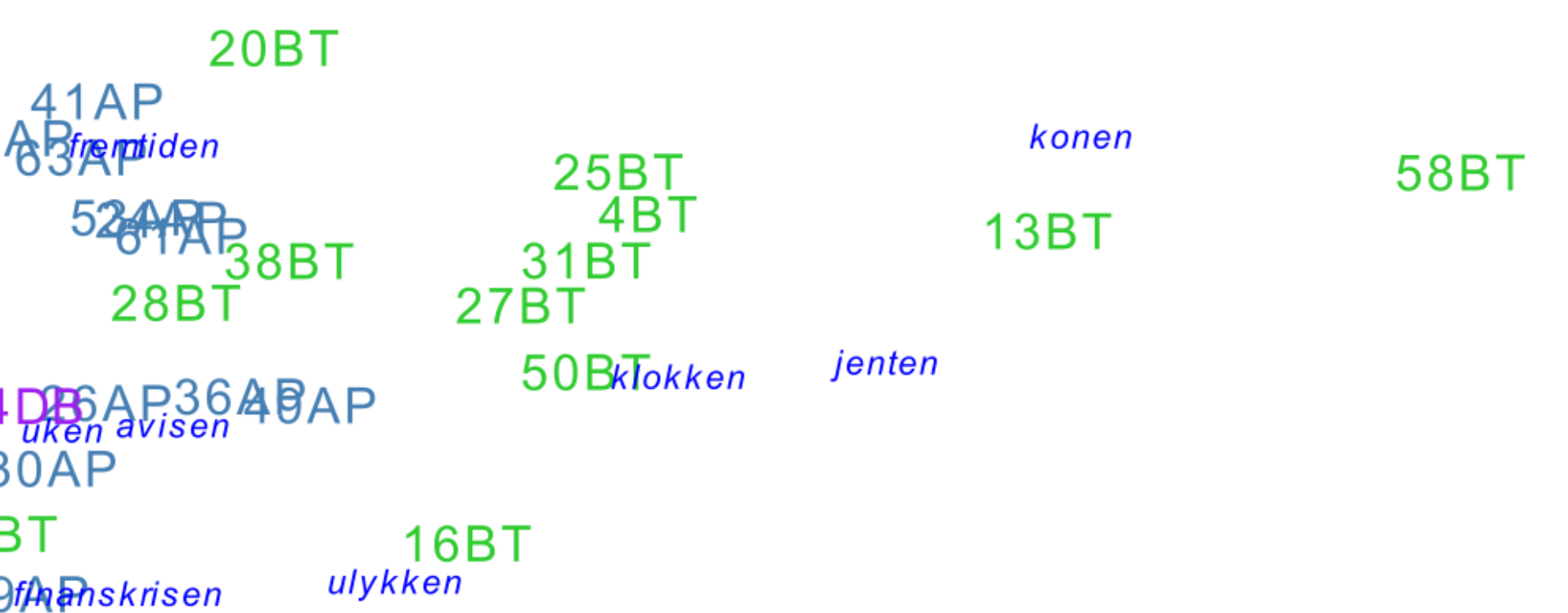
Fordelingen av felleskjønnsord i bestemt form entall

29BT

5AP

11BT

20BT

gaten

42AP

76BT

41AP

48AP

63AP

52AP

61AP

28BT

38BT

30AP

39AP

40AP

45AP

52AP

39AP

40AP

45AP

52AP

52BT

10BT

74DB

92DB

60DB

57BT

framtiden

25BT

4BT

31BT

27BT

50BT

34DB

36AP

48AP

16BT

ulykken

franskrisen

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

konen

13BT

jenten

tiden

moren

datteren

kvinnen

helgen

luften

natten

jenta

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

ulykken

kona

kirken

nærheten

årsaken

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

ulykka

elsen

DB

DB

DB

DB

DB

DB

DB

DB

DB

DB

DB

DB

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

elsen

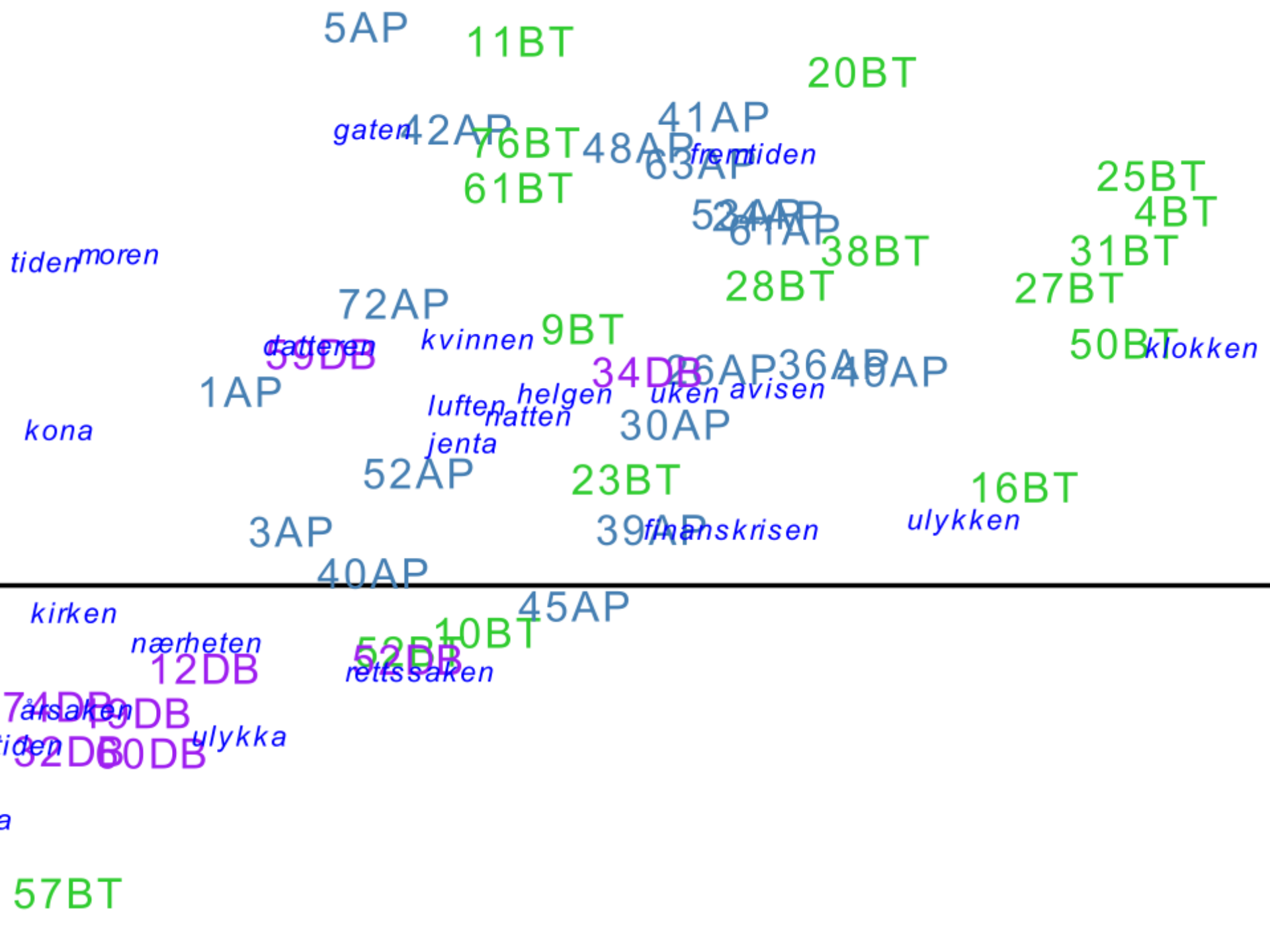
elsen

elsen

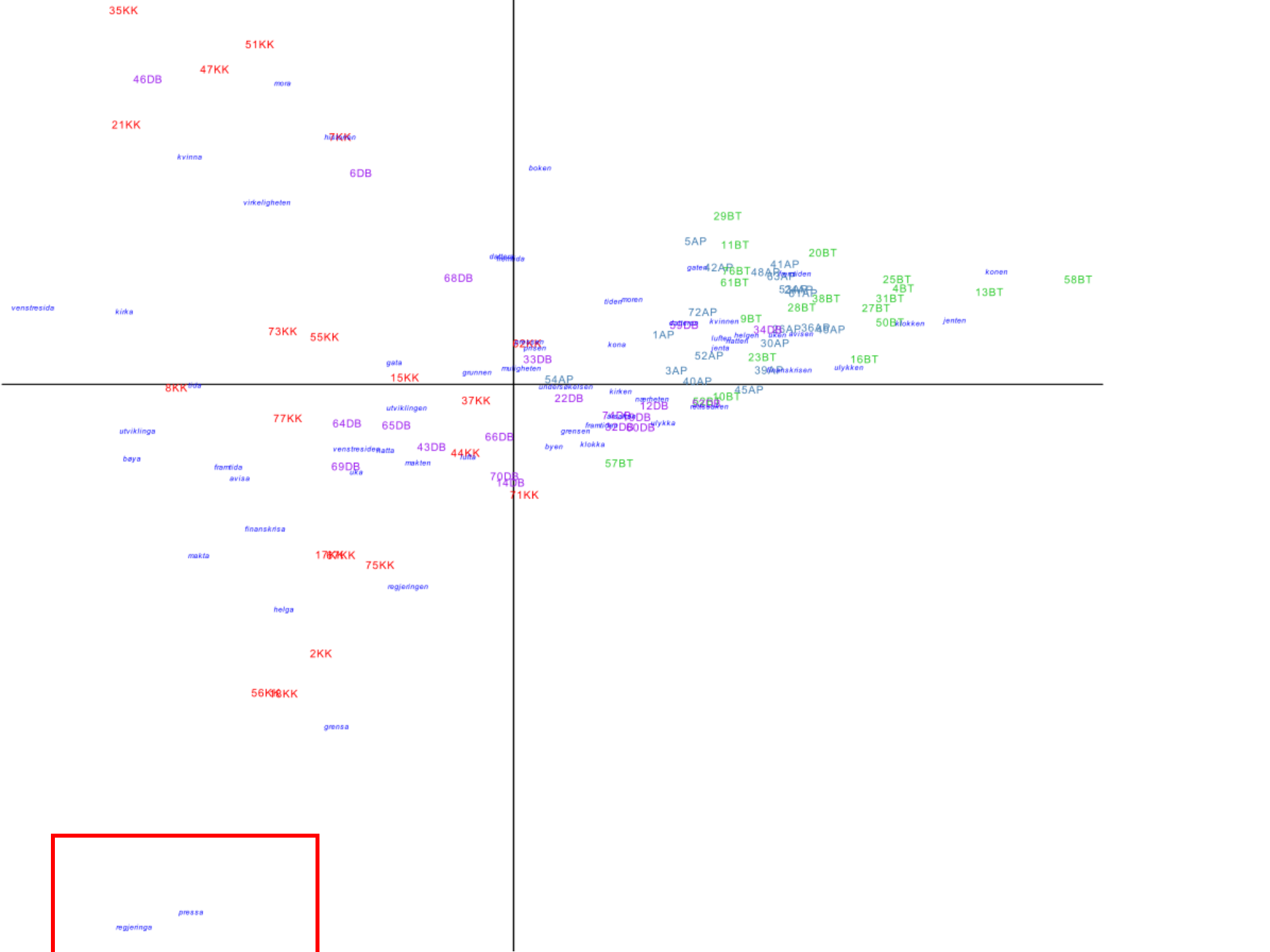
elsen

elsen

elsen

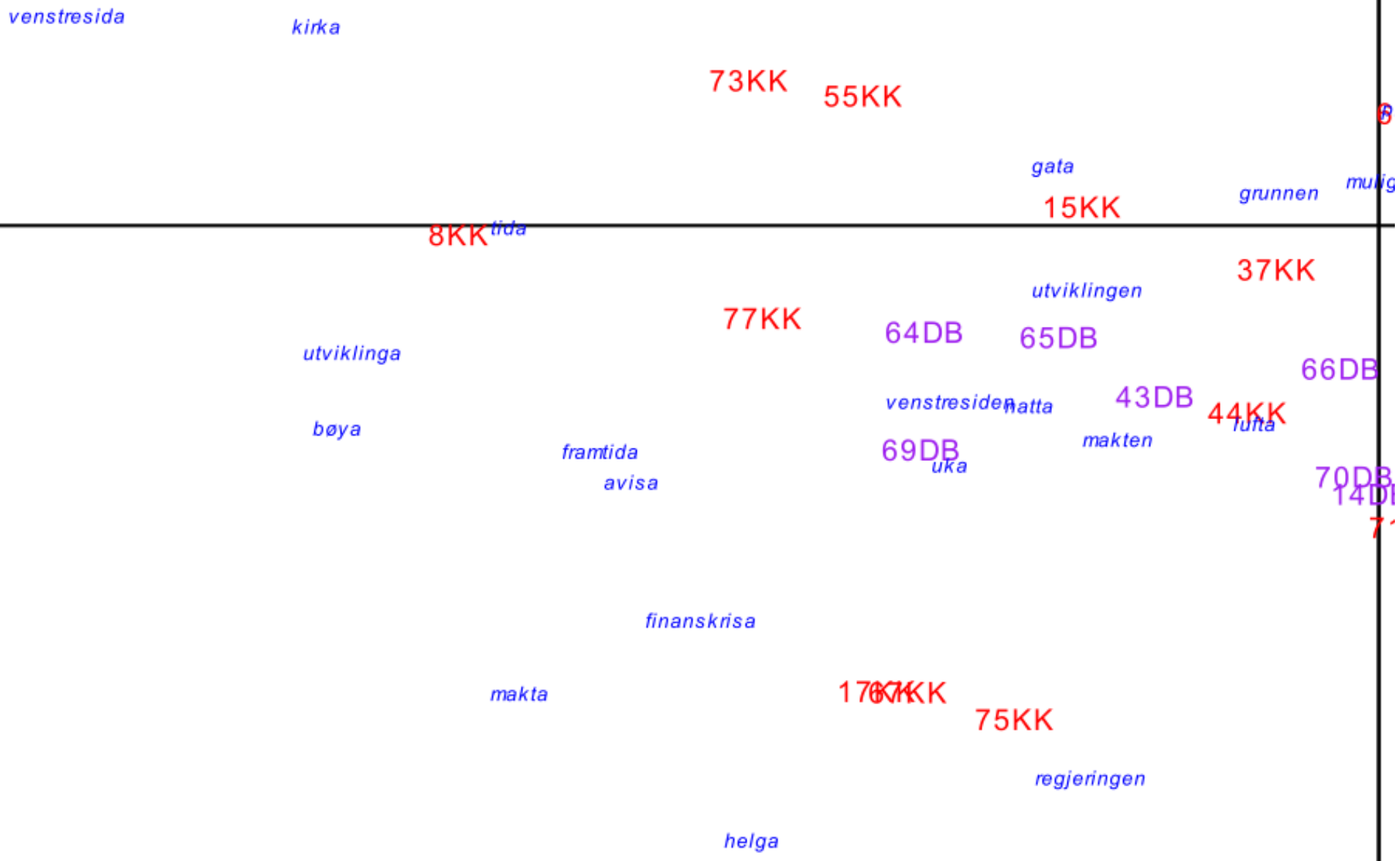

pressa

regjeringa

rettssaka

8KK *tida*

10KK

37K

utviklingen

77KK

64DB

65DB

utviklinga

venstresiden

43DB

44KK

bøya

makten

lufta

framtida

69DB
uka

avisa

finanskrisa

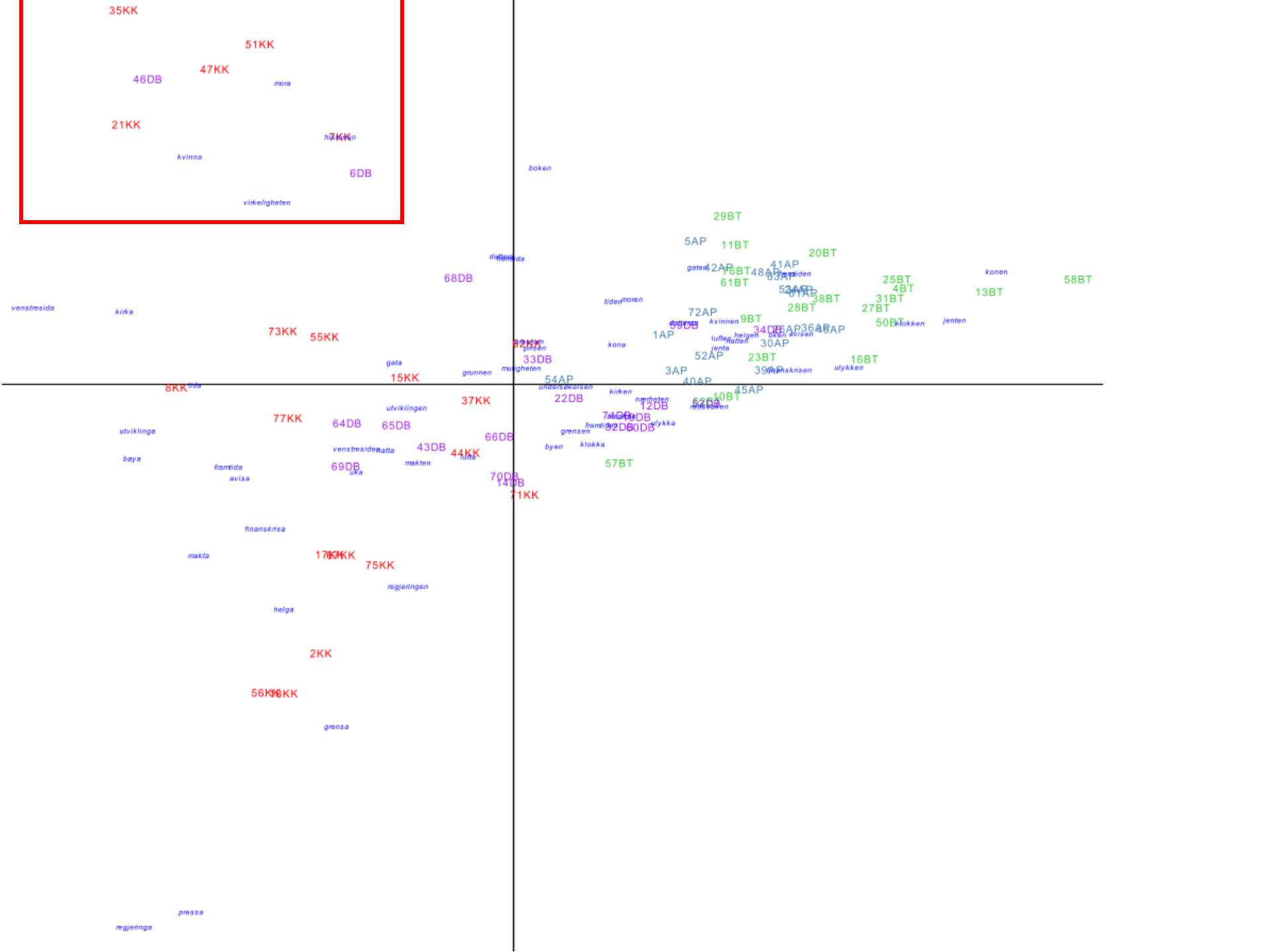
makta

170KK

75KK

regjeringen

helga

historia

boka

35KK

51KK

46DB

47KK

mora

21KK

historien
7KK

kvinn
a

6DB

verkeligheten

Utsnitt av nynorskens rom:

Fordelingen av visse verbformer,
f.eks. infinitiv og presens

109HD

114BT

99HD

35HD

5HD

stafa

79HD 107HD

20HD

70HD

adefido

25SO

57HD

50NT

39HD

72HD

95HD

62HD

54HD

reise

akne

skafur

salto

batofu

jobba

unvika

druko

byggja

zeia

setja

forfeita

leikja

laga

sko

veita

gloma

117DT

49KK

15KK

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

77DT

101KK

68KK

14KK

36KK

112NT

71BT

41KK

94NT

89DT

12NT

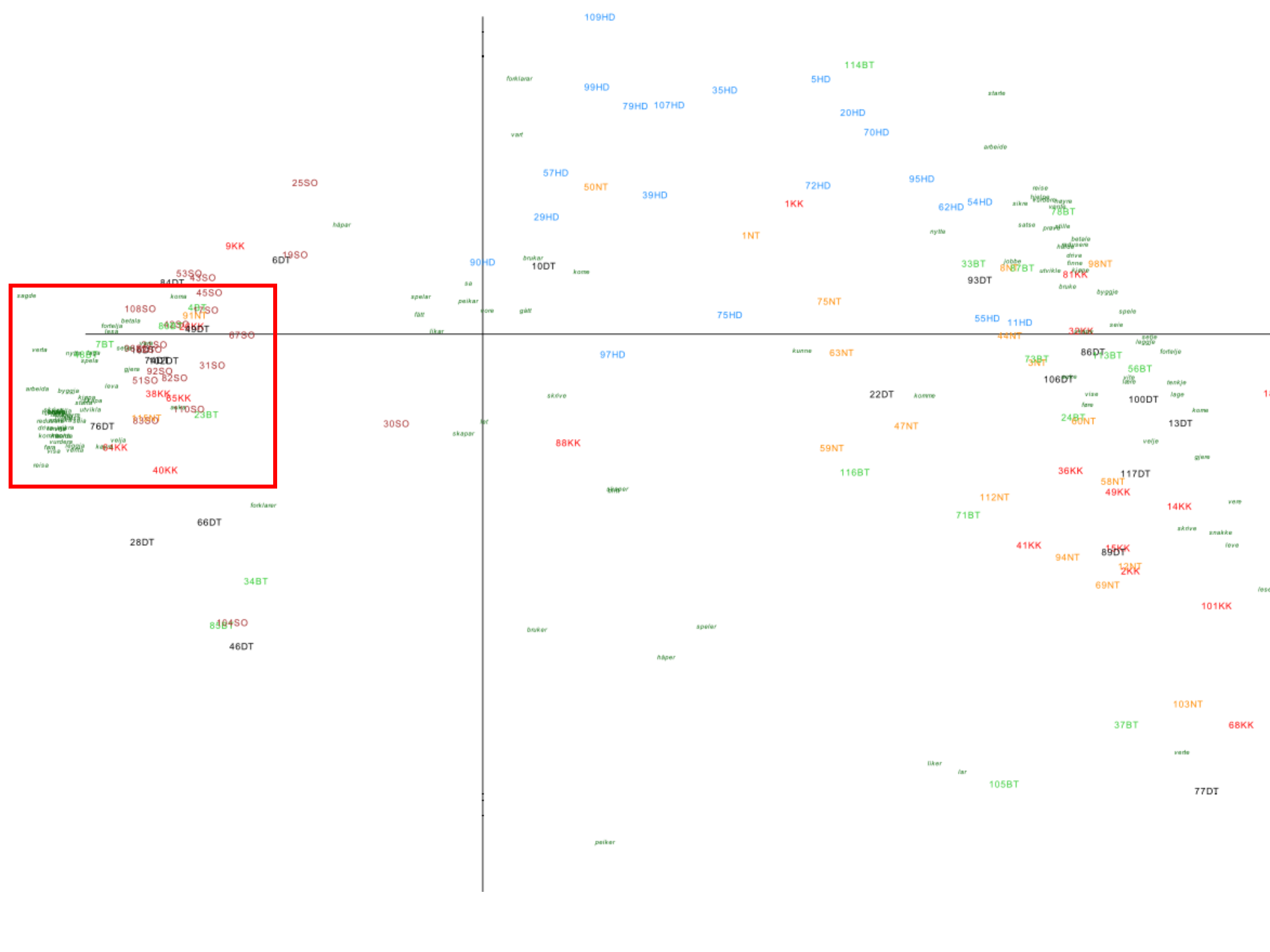
2KK

69NT

94NT

103NT

37BT

sagde

84DT 53SO 43SO
koma 45SO

108SO

4BT 17SO

91NT

fortelja
lesa betala

84BT 26KK 49DT

67SO

verta

nytta laga
spela

7BT

setja vera
94SO 52SO

74DT 12DT

31SO

gjera

92SO

51SO

82SO

arbeida

byggja

leva

38KK

65KK

kjopa
stafa skapa

utvikla

auka

110SO

23BT

skrifa
njarfa
hjarfa

reduera
starka seia

driva
teknika

76DT

115NT 83SO

komma

vurdera

fora leggja
visa venta

velja
koyra 84KK

reisa

40KK

sagde

84DT 53SO 43SO
koma 45SO

108SO

4BT 17SO

91NT

fortelja
lesa betala

84BT 26KK 49DT

67SO

verta

7BT

setja vera
94SO 52SO

nyta laga
spela

74DT 12DT

31SO

gjera

92SO

51SO

82SO

arbeida

byggja

leva

38KK

65KK

kjopa
stafa skapa

auka

110SO

23BT

skrivuilla utvikla
njaruilla
hjaruilla
reduera
driva
komuilla
vurdera
fora
visa

hjaruilla
reduera
driva
komuilla
vurdera
fora
visa

76DT

115NT 83SO

velja

64KK

reisa

40KK

arbeide

95HD

62HD

54HD

reise
hjelp
vurdere
høyre
vente
sikre

78BT

nytte

satse
prøve
stille

betale
redusere
hånde

33BT

jobbe
81BT

drive
finne
kjøpe
utvikle
81KK

98NT

93DT

bruke
byggje

55HD

11HD

spele

seie

44NT

32KK

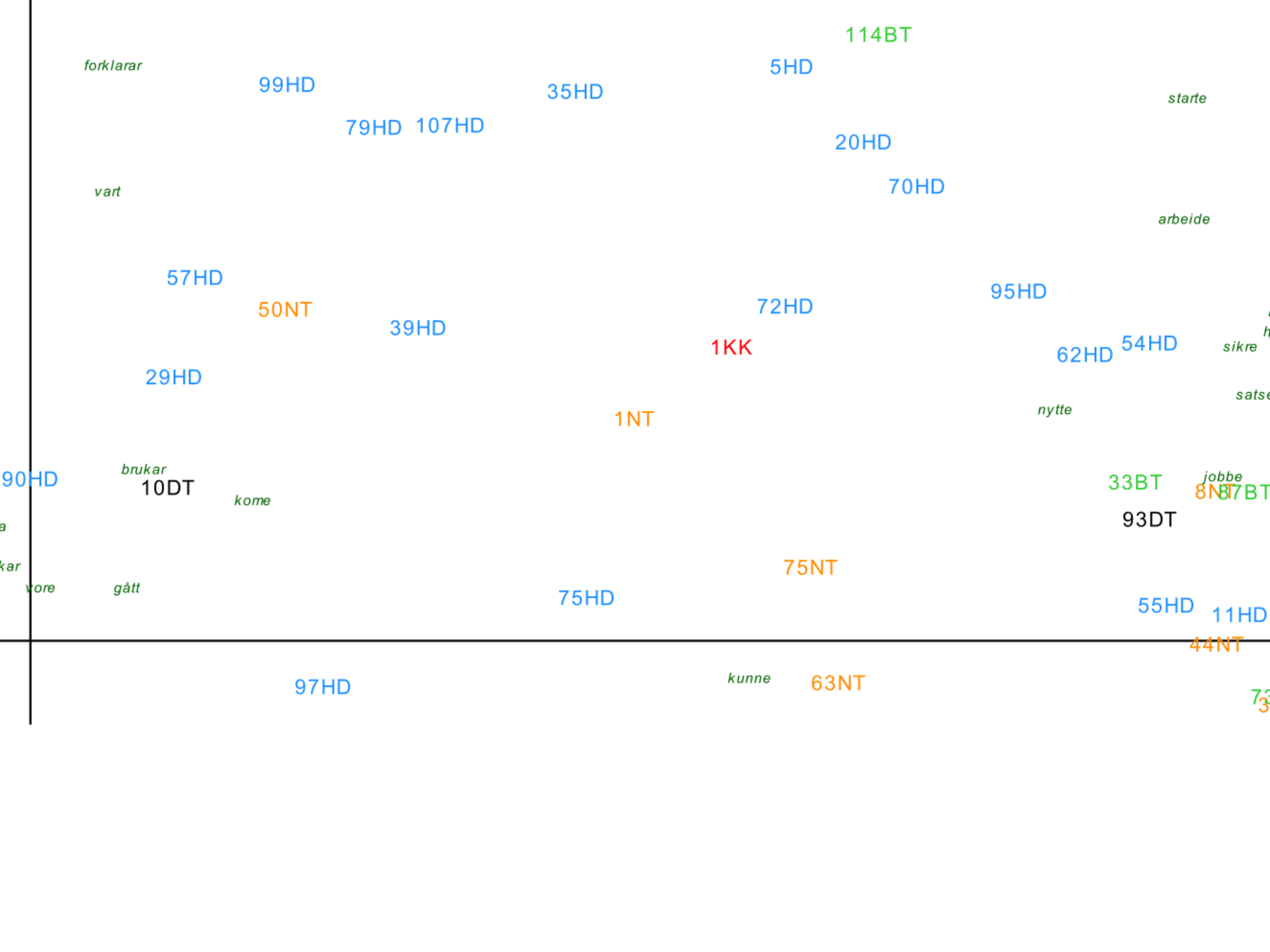
skade

efte

håpar

90HD

brukar

10DT

kome

sa

spelar

peikar

fått

vore

gått

likar

97HD

skrive

30SO

let

skapar

skaper

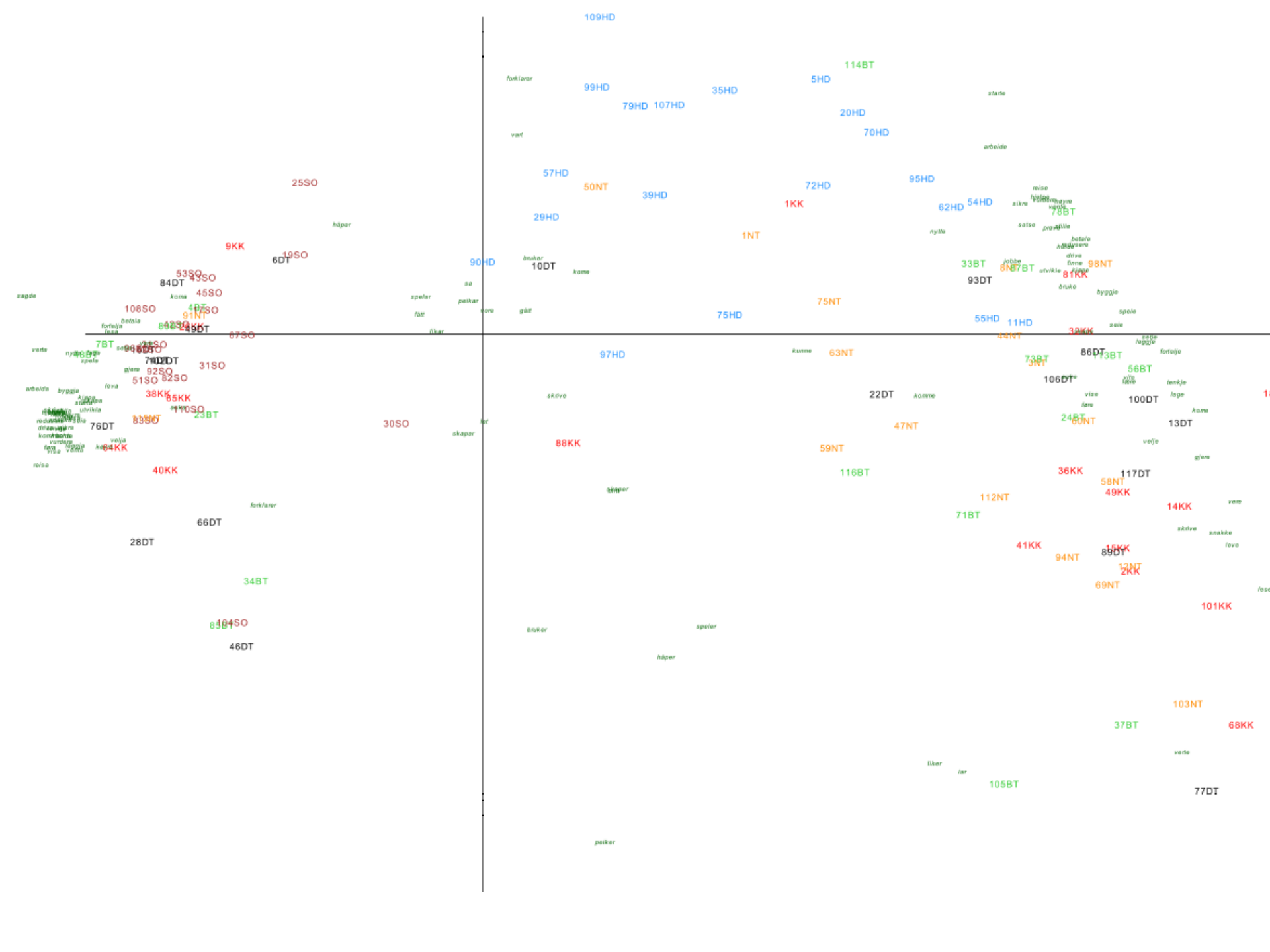
bruker

speler

håper

blei

Konklusjon

- Materialet og den foreløpige bearbeidelsen i pilotstudien er for lite til å gi grunnlag for vidtfavnende konklusjoner om norsk.
- Men pilotstudien viser at metoden kan avdekke interessante mønstre.
- Studien motiverer at vi søker å skjerpe metoden ytterligere og går videre med den til større og mer representative tekstsamlinger.
- Vi tror at dette kan gi en oversikt over de operative skriftspråksnormene i norsk som vi hittil har manglet.